

Toplumsal Bellek İnşası ve Sürdürülmesinde Âşık Veysel'in Rolü

The Role of Âşık Veysel in Constructing and Sustaining Social Memory

İlker Kömürcü*

Öz

Toplumsal bellek, toplum yaşamının maddi ve manevi bileşenlerinden oluşan kolektif bilgi ve anlayışı içerir. Türk kültürünün ve toplumsal belleğinin önemli ifadelerinden ve taşıyıcılarından biri halk müziğidir. Geleneksel Türk kültürünün önemli değerlerinden olan Âşık Veysel'in yaşamı ve eserleri, toplumsal bellek kapsamında ve kültürel mirasın aktarımında çok yönlü rol oynamaktadır. Bu çalışmada toplumsal belleğin korunmasında etkin olan faktörler, Âşık Veysel'in 1969 yılında Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'na (TRT) vermiş olduğu röportajı ve eserleri bağlamında ele alınmıştır. Toplumsal bellek ve kültür çalışmalarının önde gelen teorisyenlerinden Jan Assmann'ın kuramsal yaklaşımı temelinde Âşık Veysel ve eserlerine ilişkin işitsel ve görsel unsurlar incelenmiş; bunlar mimetik bellek, nesnel belleği, iletişimsel bellek ve kültürel bellek olmak üzere dört farklı

Geliş tarihi (Received): 24-02-2024 Kabul tarihi (Accepted): 22-02-2025

* Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuarı Müzik Bölümü. Zonguldak-Türkiye/
Zonguldak Bülent Ecevit University State Conservatory Department of Music. ilkerkomurcu@gmail.com. OR-
CID ID: 0000-0001-5692-4040

boyutta göstergebilimsel açıdan değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda elde edilen veriler; Âşık Veysel'in şahsiyeti ve eserleriyle toplumun sahip olduğu inanç ve değerler sistemini, yaşama biçimlerini, insan ilişkilerini ve bireysellikleri kültürel belleğimize kaydederek süreklilik yarattığını göstermektedir.

Anahtar sözcükler: *Âşık Veysel, halk müziği, toplumsal bellek, kültür*

Abstract

Social memory refers to the collective knowledge and understanding produced by society through various cultural, material, and immaterial elements. Folk music is one of the most important expressions and carriers of Turkish culture and social memory. The life and works of Âşık Veysel, a key figure in the continuation of traditional Turkish culture, play a multifaceted role in the context of social memory and the transmission of cultural heritage. This study aims to examine the elements that play a role in preserving social memory in terms of its external dimensions, within the context of the interview Âşık Veysel gave to the Turkish Radio and Television Corporation (TRT) in 1969. Social memory is addressed based on the theoretical approach of Jan Assmann, one of the leading theorists of cultural studies, and the auditory and visual elements related to Âşık Veysel are analyzed through a semiotic lens in terms of four different dimensions of memory defined by Jan Assmann: mimetic memory, object memory, communicative memory, and cultural memory. The findings suggest that through his life and works, Âşık Veysel has contributed to the preservation of belief systems, value structures, modes of living, human relationships, and individual experiences within Turkish cultural memory, thus ensuring the continuity of social memory across generations.

Keywords: *Âşık Veysel, folk music, social memory, culture*

Extended summary

Background

Social memory is a dynamic and complex phenomenon that plays a crucial role in shaping collective identities, forming social narratives, and developing a shared understanding of the past. Individuals in society are not only carriers of personal memories but also contribute to the larger fabric of collective memory that binds communities together. Collective memory contributes to the construction and continuation of social bonds, serving as a foundation for the harmonious coexistence of society. It includes the collective memory of events, traditions, and cultural elements. It allows communities to build a shared understanding that defines their traditions, identity, and values.

The use of social memory can be traced back to Maurice Halbwachs' *Social Frameworks of Memory*, first published in 1925. Assmann (2011) expanded on Halbwachs' definition and described social memory as the binding structure of societies. Oral tradition is one of the oldest methods of constructing and preserving social memory. Peter (1997: 7-48) highlighted the various factors that influence social memory, including oral traditions, written records,

pictorial or photographic images, actions, and space. Turkish Folk Music is one of the most significant expressions and carriers of Turkish culture and social memory.

Folk music reflects the history, values, beliefs, traditions, and lifestyle of a society. Folk songs, stories, and rituals are the carriers of folk music, which is preserved and transmitted as a vital component of social memory and cultural heritage. As a crucial element of culture, folk music shapes people's worldviews and values, which, in turn, influence their lifestyles and behaviors (Anufrieva vd., 2015). Folk minstrels undoubtedly play a central role in the social memory embedded in folk music. They hold an important place in the oral tradition and are significant representatives of Turkish culture and tradition. The cultural products created by folk minstrels contribute to the preservation of social memory and the transmission of cultural heritage in various ways. Among the people, these folk minstrels are called Âşık (Köprülü, 1962: 2). Âşık Veysel is a significant figure in Turkish culture as one of the most important folk minstrels. He played the bağlama, sang poems, and composed folk songs in the tradition of minstrelsy, making him an important representative of Turkish folk music. Today, many artists continue to perform his works, which are an essential part of the Turkish folk music repertoire. As a folk minstrel, Âşık Veysel has significantly contributed to preserving social memory and transmitting cultural heritage. According to Jan Assmann (2015), it is important to analyze cultural elements that construct social memory and play a role in the transmission of cultural heritage typologically.

Jan Assmann is a German cultural historian renowned for his work on social memory and the transmission of cultural heritage. He is credited with developing the term "cultural memory". In his book *Cultural Memory* (2015), Assmann presents a theoretical framework for the construction of social memory. The framework highlights that the elements that constitute social memory can be viewed in the context of four different dimensions of memory. Assmann (2015) defines four dimensions of memory that cumulatively constitute social memory: mimetic memory, memory of objects, communicative memory, and cultural memory.

This study aims to investigate the factors involved in the continuation of social memory through various dimensions of memory, using the example of Âşık Veysel's 1969 TRT interview. To achieve this goal, the study will try to answer the following questions:

- What is the role of Âşık Veysel in the continuation of social memory in terms of mimetic memory?
- What is the role of Âşık Veysel in the continuation of social memory in terms of object memory?
- What is the role of Âşık Veysel in the continuation of social memory in terms of communicative memory?
- What is the role of Âşık Veysel in the continuation of social memory in terms of cultural memory?

Research Purpose

This study analyzes the elements that contribute to continuing social memory in terms of the external dimensions of memory. The analysis is based on an interview given by Âşık Veysel, a prominent representative of folk music, to the Turkish Radio and Television Corporation (TRT) in 1969. Although the main data source and focus of the research is the interview with Âşık Veysel, supporting data sources such as Âşık Veysel's works in the TRT repertoire, other documents, and visual and written sources related to the period he lived in, and the cultural structure were also considered.

Methodology

The aim of the research was to examine the elements that contribute to the continuation of social memory through Âşık Veysel's works and life, based on his interview. While examining the elements that play a role in the formation of social memory, Jan Assmann's theory of memory was taken as the foundation. Assmann's works provide a theoretical framework to understand the components that play a role in the construction of social memory and the transmission of cultural heritage. It includes elements such as how social memory is constructed, how societies remember, how they shape their identities, and how culture is transmitted. This study analyzes the elements related to Âşık Veysel in the context of four different dimensions of memory proposed by Jan Assmann, namely mimetic memory, object memory, communicative memory, and cultural memory. The study aimed to determine the factors that contribute to the continuation of social memory by focusing on the external dimensions of memory in relation to Âşık Veysel. The semiotic method was used in the analysis of the data. However, to more deeply analyze the transfer of meaning during the cultural memory analysis stage, supporting data sources and linguistic analysis methods were also employed.

Findings

This research highlights the role of Âşık Veysel's life and art in the continuing Turkish social memory. The life and works of Âşık Veysel are an important example of how the four types of memory that make up social memory work together.

Mimetic memory played a decisive role in the fact that Âşık Veysel learned and sang the poems of the minstrels from an early age, learned and imitated the repertoire of folk music, and transmitted the art he received from his masters to society in his style. The results of the research show that the tradition of minstrelsy plays a crucial role in the transmission and preservation of social values through mimetic memory. It is concluded that mimetic memory plays a role in constructing social values such as respect, trust, loyalty, and devotion within social memory associated with Âşık Veysel.

Âşık Veysel's bağlama and clothing style play an important role in preserving and continuing social memory in terms of object memory. Since the bağlama has a deep-rooted history in Turkish society, when it is perceived visually, it affects people emotionally and makes it easier for them to understand the content. This emotional connection facilitates a more effective embedding of semantic content in memory. By adopting the traditional

Turkish style of dress, Veysel is helping to pass on the culture and values of rural life to future generations. At the same time, his preference for modern clothes in front of the audience is seen as a reflection of the peasant-urban dichotomy and modernization efforts. This dilemma can also be seen as a sign of changing attitudes toward modernization in society. In terms of the memory of objects, Veysel creates a perception in the social memory that the culture and values of rural life are important and that modernization is necessary by preserving the traditional.

The musical structures in the folk songs of Âşık Veysel are an important part of the communicative memory. The maqams, time signatures, and melodic structures not only contributed to Turkish social memory by reflecting cultural identity but also helped to effectively convey emotional narratives through communication. In particular, Hüseyini maqam and the two-stroke time signature, which he used frequently, were the main elements of his musical style. These main musical elements play a symbolic and emblematic role in preserving and transmitting social memory. The quality of the musical elements used by Veysel is related to the concepts of cultural identity, loyalty, belonging, order, balance, and simplicity in terms of social memory.

Analyzing the folk songs of Âşık Veysel in the context of cultural memory provides valuable insight into the impact of his works on the preserving, continuing, and transmitting of social memory. The semantic content embedded in linguistic elements, such as symbols, metaphors, and concepts, in folk songs are the primary elements that contribute to the cultural memory. Veysel's folk songs deal with universal themes such as harmony with nature, spiritual depth, friendship relations, love of homeland, transience of life, and belief in the hereafter. He touches upon the inner world of human beings and social values. Veysel emphasizes the necessity of living in harmony with nature for the continuity of life, fertility, and abundance. Through cultural memory, he has transferred these meanings to social memory.

Conclusions

In conclusion, the analysis of Âşık Veysel's interview and his works in the TRT repertoire make significant contributions to the continuation of social memory in the dimensions of mimetic memory, object memory, communicative memory, and cultural memory. Veysel's folk songs, which reflect Turkish culture and values, have become an integral part of Turkish folk music and continue to leave a lasting impact on the social memory of Turkish society.

Giriş

Dinamik ve karmaşık bir olgu niteliğindeki toplumsal bellek, kolektif kimliklerin şekillendirilmesinde, toplumsal anlatıların oluşmasında ve geçmişe dair ortak bir anlayışın geliştirilmesinde çok önemli roller oynamaktadır. Toplumsal bellek, olayların, geleneklerin ve kültürel unsurların kolektif birikimini kapsamaktadır. Sosyal bağların oluşmasına ve sürdürülmesine katkıda bulunarak toplumun uyum içinde yaşaması için bir temel oluşturmaktadır. Topluluklar, toplumsal bellek aracılığıyla geleneklerini, kimliklerini ve değerlerini tanımlayan ortak bir anlayış inşa ederler.

Bellek ile ilgili çalışmaların on dokuzuncu yüzyılın sonları ve yirminci yüzyılın başlarında öne çıktığı görülmektedir. Schieder (1978: 2) toplumsal belleğe ilişkin ilk tanımlamanın 1902 yılında “kolektif hafıza” ifadesi olarak Hugo von Hofmannsthal tarafından yapıldığını belirtmektedir. Toplumsal belleğin günümüzdeki anlamıyla kullanımı genel olarak Maurice Halbwachs tarafından 1925 yılında yayımlanan *Social Frameworks of Memory* adlı çalışmaya kadar dayanır. Assmann (2011) da Halbwachs’ın temelini alarak bu tanımı genişletmiş, toplumsal belleği toplumların bağlayıcı yapısı olarak tanımlamıştır.

Toplumsal belleği sürdüren ve koruyan en eski biçimlerden biri sözlü gelenektir. Peter (1997: 7-48) da toplumsal belleğin çok farklı alanlardan etkilendiğini vurgulamakla birlikte özellikle sözlü gelenekler, yazılı kayıtlar, resimli veya fotoğrafik hareketsiz veya hareketli görüntüler, eylemler ve mekân faktörlerinin üzerinde durmuştur. Türk kültürünün ve toplumsal belleğin en önemli ifadelerinden ve taşıyıcılarından biri de halk müziğidir. Kültürün önemli bir bileşeni olan halk müziği, insanların dünya görüşünü, değerlerini şekillendirirken yaşam tarzlarını ve davranışlarını etkiler (Anufrieva vd., 2015: 98). Türküler ve türkülerde yer alan hikâyeler, bir topluluğun kendini nasıl gördüğünü ve nasıl tanımladığını yansıtırken aynı zamanda bireylerin kendi kimliklerini müzik aracılığıyla ifade etmelerine olanak tanımaktadır. Toplumsal belleğin sürdürülmesinde merkezi bir konumda bulunan halk müziğinin başat öznesi hiç şüphesiz halk ozanlarıdır.

Sözlü gelenek içinde önemli bir yer tutan halk ozanları, Türk kültürünün ve geleneğinin önemli temsilcileridir. Türkülerinde dile getirdikleri sözler, toplumsal deneyimlerin toplumsal bellekte korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlamaktadır. Halk arasında bu halk ozanlarına âşık adı verilmiştir (Köprülü, 1962: 2). Türk kültürünün en önemli halk ozanlarından biri olan Âşık Veysel, Türk kültürü içinde önemli bir yere sahiptir. Günümüzde birçok sanatçı tarafından seslendirilmeye devam eden eserleri Türk halk müziği repertuarının önemli bir parçasıdır. Bu kültürel birikimdeki verilerin incelenmesinde Jan Assmann’ın geliştirdiği teoriler, yol gösterici bir nitelik taşımaktadır.

Alman kültürel tarihçisi Jan Assmann, toplumsal bellek ve kültürel mirasın aktarımı konusunda önemli çalışmalar yapmıştır. Jan Assmann (2015), toplumsal belleği sürdüren ve kültürel mirasın aktarımında rol oynayan kültürel unsurların tipolojik olarak analiz edilmesi gerektiğini belirtir. Assmann (2015) kümülatif olarak toplumsal belleği oluşturan belleğin dört farklı boyutunu “mimetik bellek”, “nesnel belleği”, “iletişimsel bellek” ve “kültürel bellek” olarak tanımlamıştır.

Mimetik bellek; davranış, taklit veya deneyimsel bellek olarak tanımlanmıştır. Mimetik bellek, bir bireyin başka bir bireyin davranışını taklit ederek öğrenme sürecini ifade eder. Kültürel bağlamda, bir toplumdaki bireylerin, özellikle gençlerin, geleneksel davranışları, ritüelleri, dil kullanımını ve diğer kültürel unsurları taklit ederek öğrenmesini içermektedir. Örneğin, ustalardan çıraklara geçen el sanatları, geleneksel danslar gibi unsurlar taklitle öğrenme yoluyla nesiller boyunca mimetik bellek aracılığıyla aktarılır. Nesnel belleği, özünde belirli varlıklar veya öğeler hakkındaki bilgilerin saklandığı, alındığı ve tanındığı bilişsel bir süreçtir. Assmann’a göre nesnel belleği, nesnelere kültürel veya tarihsel bağlamda taşıdığı anlamları ifade eden bir kavram olup nesnelere yoluyla bir toplumun veya

kültürün geçmişine, değerlerine ve anlam sistemine dair bilgileri içeren belleği ifade eder. İletişimsel bellek, bireylerin kolektif olarak iletişim yoluyla oluşturduğu ve aktardığı ortak kültürel birikimi ifade etmektedir. İletişimsel hafızanın aktarımında ilk akla gelen unsur en temel iletişim kay-nağı olan dildir. Âşıklık geleneği açısından müziksel dil, deneyimleri, inançları ve kültürel mirası başkalarına aktarmanın en temel yoludur (Özünel, 2019: 43). Müziksel dil, anlatıların şekillenmesine katkıda bulunarak toplulukları ve toplumları birbirine bağlayan kolektif bir hafıza yaratmaktadır. Türkülerin müzikal dili, bireyleri ve toplulukları zaman içinde birbirine bağlayan bir anlatı ağı öreerek iletişimsel hafızanın koruyucusu haline gelmektedir. Kültürel bellek alanı mimetik, nesnelere ve dil ve iletişim belleğinin bütünlük içine bulunduğu bir bellek alanıdır. Bir olguyu kültürel bellek sınırları içinde kabul etmek için ele alınan olgunun geleneksel bir boyuta ulaşmış olması gerekmektedir (Ergöz ve Doğan: 33).

Bu araştırmanın amacı, Âşık Veysel’de belleğin farklı boyutları açısından kültürel mirasın aktarımında rol oynayan unsurları 1969 tarihli TRT röportajı örneğinde incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Âşık Veysel’in mimetik bellek açısından toplumsal belleğin sürdürülmesindeki rolü nedir?
- Âşık Veysel’in nesnelere belleği açısından toplumsal belleğin sürdürülmesindeki rolü nedir?
- Âşık Veysel’in iletişimsel bellek açısından toplumsal belleğin sürdürülmesindeki rolü nedir?
- Âşık Veysel’in kültürel bellek açısından toplumsal belleğin sürdürülmesindeki rolü nedir?

1. Araştırmanın metodolojisi

1.1. Araştırma modeli

Araştırma nitel bir araştırma olup etnografik araştırma desenindedir. Antropoloji geleneği içinde yer alan etnografya, toplumsal davranış, değerler gibi kültürel unsurların analizine odaklanır (Lavenda ve Schultz, 2018: 41-62). Bu çalışmada, toplumsal belleğin sürdürülmesinde belleğin farklı boyutları açısından Âşık Veysel’in rolü 1969 tarihli TRT röportajı üzerinden incelenmiştir.

1.2. Veri toplama yöntemi

Araştırmanın verileri doküman analizi yöntemiyle toplanmıştır. Âşık Veysel’in 1969 yılında yapılan röportajına ait video kaydı, onun TRT arşivlerinde yer alan en uzun video kayıdır. 28 dakika 43 saniye olan bu video kaydı, Âşık Veysel’in hem görsel hem işitsel göstergeleri bir arada sunan en önemli video kayıtlarından biridir. Araştırma kapsamında röportajın ses ve görüntülerinin yanı sıra transkripti de kullanılmıştır. Ancak kültürel bellek çözümlemesinde anlamın ortak kodlarla aktarıldığı dikkate alındığında sadece röportajda yer alan eserlerin anlam alanlarıyla analizde bulunmak yetersiz kalacağından, TRT repertuarında yer alan sözü ve müziği Âşık Veysel’e ait olan eserler de çözümlemeye dâhil edilmiştir.

1.3. Veri analizi

Veri analizi aşamasında, Âşık Veysel'in röportajından elde edilen metin, ses ve görüntü kayıtları belleğin dış boyutlarındaki rolleri bakımından göstergebilim yöntemiyle incelenmiştir. Anlam aktarımının dilsel düzlemdeki yansımalarını daha iyi ortaya koyabilmek için kültürel bellek çözümlemesinde tamamlayıcı ve destekleyici nitelikte dilbilimsel çözümlemeden de yararlanılmıştır. Âşık Veysel'in TRT repertuarında yer alan sözü ve müziği kendisine ait olan eserleri ve röportajın yapıldığı dönemin toplumsal bağlamı da analizin birer parçası olarak ele alınmıştır.

2. Bulgular

Bu çalışmada Âşık Veysel'in toplumsal belleğin sürdürülmesindeki rolü belirlenmeye çalışılmıştır. TRT'ye vermiş olduğu röportaj Âşık Veysel ile yapılan en uzun süreli kayıt olması nedeniyle göstergeleri daha derinlemesine inceleme olanağı sunmaktadır.

Röportaj esnasında ekranda iki kişi görünmektedir. Âşık Veysel ve sunucu yan yana durmaktadır. Âşık Veysel'in yüzü kameraya doğru dönükken sunucunun yüzü Âşık Veysel'e doğru dönüktür. Her iki kişi de sandalye, tabure vb. oturma gereçleri kullanmayıp yere oturmuştur. Röportaj bir stüdyo ortamında gerçekleştirilmiş olmasına karşın röportaj ortamının dekorasyonunun köy ortamını yansıtacak şekilde özenle düzenlendiği görülmektedir. Dekor olarak arka planda tahta çitler, saman gibi unsurların kullanılmış olmasının yanı sıra stüdyo zemininin köyün coğrafi özelliğini yansıtacak şekilde engebeli bir yapıya dönüştürüldüğü görülmektedir. Videoda yer alan görüntülerden genel ve yakın planları alan birden çok kamera kullanıldığı anlaşılmaktadır. Röportaj, Âşık Veysel'in kendi sesiyle söylediği ve en bilinen türkülerinden biri olan *Uzun İnce Bir Yoldayım* türküsü ile başlamakta ve 32. saniyede Veysel'in ismi video görüntüsünün alt kısmında yazı ile verilmektedir. Görüntülerin tamamı siyah beyaz olmakla birlikte renk parlaklığı ve patlamaları röportajın stüdyo ışıkları altında yapıldığını göstermektedir.

Röportaj esnasında çeşitli çekim ölçeklerinin kullanıldığı görülmektedir. Yakın plan çekimlerine yer verilerek Âşık Veysel'in yüzü ve saz görüntüsü ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Genel çekimde ise hem Âşık Veysel ve sazı bir arada ekrana yansıtılmış hem de köy ortamı havasının izleyicide oluşabilmesi için arka planda yer alan dekorlarla birlikte genel çekim tekniği kullanılmıştır. Kameralar sabit olarak çekim yapmış, herhangi bir çekim hareketi kullanılmamıştır.

2.1. Âşık Veysel ve eserlerinde mimetik bellek

Mimetik bellek, bir organizmanın ya da bireyin, başka bir organizma veya bireyin davranışlarını, hareketlerini veya deneyimlerini taklit ederek öğrenme ve uyum sağlama yeteneği olarak tanımlanabilir. Bu süreç, gözleme, taklit etme, model alma ve bu yolla yeni davranışlar veya bilgi edinmeyi içermektedir. Çocuk ve gençler mimetik bellek aracılığıyla kendilerinden büyük bireyleri taklit ederek davranışları ve kültürel değerleri öğrenmektedir. Mimetik bellek, geleneklerin ve toplumsal normların aktarılmasına, bireylerin toplumlarına uyum sağlamalarına ve kültürel mirası sürdürmelerine olanak tanır.

Âşık Veysel'in TRT'ye vermiş olduğu röportajında mimetik bellek açısından toplumsal belleğin sürdürülmesinde rol oynayan unsurlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Mimetik Bellek Açısından Gösterge Çözümleme Tablosu

Gösterge	Gösteren	Mimetik Bellek Açısından Gösterilen
Müziyen ve dinleyici	Usta – çırak	Saygı Güven Sadakat Bağlılık

Resim 1. Mimetik bellek, bir kültürün veya toplumun sözlü, müzikal veya görsel geleneklerini taklit eden, öğrenen ve yeniden üreten bir bellek türünü ifade eder.

tanışmış ve bu kültürü edinmiştir. Âşık Veysel'in içinde yetiştiği *âşıklık* geleneği, mimetik bellek açısından oldukça önemli bir rol oynar. Kendinden *önceki kuşakların türkülerini, hikâyelerini*, kültürel değerlerini ve müzikal yeteneklerini taklit ederek öğrenen ve aktaran

Resim 1. Âşık Veysel köy ortamında

Âşık Veysel, bağlama çalmayı Molla Hüseyin ve Camşıhlı Ali Ağa'dan öğrendiğini belirtmektedir. İlk saz eğitimini Molla Hüseyin'den alan Âşık Veysel, usta malı şiiirler öğrenip söylediği Camşıhlı Ali Ağa vesilesiyle Emrah, Tarsuslu Sıtkı, Hüseyin, Kul Sabri, İğdecikli Veli, Kemter Baba, Pir Sultan Abdal gibi âşıkların şiiirlerini ezberlemiş ve saz eşliğinde söylemiştir. Dolaysı ile âşıklarla ve âşıklık geleneği ile küçük yaşta

âşıklar mimetik belleğin tipik bir örneğidir. *Âşıklar*, bu yolla geleneği canlı tutarken aynı zamanda toplumsal belleğin sürdürülmesine ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunmaktadır.

Âşık Veysel'in genç yaşlarından itibaren *âşıkların şiiirlerini ezberlemiş ve saz eşliğinde söylemiş olması* geleneksel Türk halk müziği repertuarını öğrenme ve taklit etme yeteneğine sahip olduğunu göster-

mektedir. *Âşık Veysel*'in sazı ustalıklı çalabilmesinde ustalarında gördüğü müzikal materyali, teknikleri veya ifadeleri kaynaklardan doğrudan taklit ederek öğrendiği görülmektedir. Mimetik bellek aracılığı ile taklit etmek *Âşık Veysel*'in öğrenme sürecinin büyük bir kısmını açıklamaktadır.

Toplumsal bellek açısından *Âşık Veysel*, halk arasında ustaların sanatına, bilgi ve birikimine verilen değeri ve mimetik öğrenmenin toplumsal bir değer olarak önemini temsil eden bir figürdür. *Âşık Veysel*'de mimetik bellek usta-çırak ilişkisi bağlamında işlev görmekte olup, bu ilişki saygı, güven, sadakat ve *bağlılık gibi toplumsal değerleri içermektedir*. Dolaşımı ile *Âşık Veysel*'in toplumsal statüsü, mimetik bellek aracılığıyla bu kavramların toplumsal bellekte algılanmasına katkı sağlamaktadır.

2.2. *Âşık Veysel* ve eserlerinde nesnelere belleği

Nesneler belleği, görsel olarak algılanan nesnelere veya sahnelerin geçici olarak işlendiği ve saklandığı bellek sistemidir. Nesnelere belleği, kısa süreli bellek sisteminin bir parçası olup genellikle görsel bilgiyi işlemektedir. Bu bellek türü, insanların anlık deneyimleri veya gördükleri nesnelere hakkında geçici olarak bilgi saklama yeteneğini ifade etmektedir. İnsanlar, gördükleri nesnelere şekillerini, renklerini, konumlarını ve diğer görsel özelliklerini bu bellek sistemi üzerinde saklamaktadır. Nesnelere belleği, öğrenme ve hafızaya alma süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Nesnelere herhangi bir dikkat ve öğrenme amacı olmadan işlenmiş olsa bile uzun süreli belleğe aktarılmakta, tanıma ve anlama süreçlerini desteklemektedir (Vogt ve Magnussen, 2007).

Âşık Veysel'in TRT'de vermiş olduğu röportajında nesnelere belleği açısından toplumsal belleğin sürdürülmesinde rol oynayan unsurlar *çalgısı* ve giyim-kuşamıdır.

Tablo 2. Nesnelere Belleği Açısından Gösterge Çözümleme Tablosu

Gösterge	Gösteren	Nesneler Belleği Açısından Gösterilen
Pantolon	Saz çalan insan	Modern yaşamın değerleri
Gömlek		Modernleşme çabası
Yelek		Kimlik belirtkisi
Ceket		
Ayakkabı		
Saz (Bağlama)		

Âşık Veysel, siyah beyaz TRT kaydında pantolon, gömlek, yelek ve ceket ile ayağında bağcıklı bir ayakkabı ile görüntülenmektedir. *Âşık Veysel*'in iki tip giyinme şekli dikkat çekicidir. Bunlardan ilki doğal köy ortamında giydiği geleneksel kıyafetler, ikincisi ise sahne veya radyo televizyonda yaptığı icra sırasında giymiş olduğu ceket, *şapka, kravat gibi görece daha modern olan kıyafetlerdir*. *Modern kıyafetleri izleyici, dinleyici ya da basın önüne*

Resim 3. *Âşık Veysel'in geleneksel kıyafetleri*

söylenbilir. *Türk kültürünün geçmişle sıkı bağlara sahip olduğunu gösteren bu kıyafetler geleneksel yaşam tarzını ve değerlerini yansıtmaktadır. Âşık Veysel'in bu giyim tarzını benimsemesi, kırsal yaşama ve doğaya verdiği önemi yansıtan bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Nesnel belleği açısından Âşık Veysel'in giyimi, geleneksel kültürünün yaşatılması, geleneksel değerlerin ve yaşam tarzının toplumsal belleğe aktarılması işlevini yansıtmaktadır. Âşık Veysel'in geleneksel giyiminin, kimliğini ifade etme, doğallık, kırsal yaşam koşullarını sahiplenme gibi temaları vurguladığı söylenebilir. Öte yandan izleyici karşısına çıktığında giymiş olduğu kıyafetler bir modernleşme çabası ve/veya izleyiciye verilen değer bir yansıması olarak görülebilir. Âşık Veysel aslında bu iki tip giyim tarzıyla köylü ve kentli ikileminin ortasında yer almaktadır. Nesnel belleği, bir taraftan geleneksel kıyafetler ile özdeşleştirdiği Âşık Veysel'i diğer taraftan kentleşmeye çalışmanın bir figürü olarak algılamaktadır. Âşık Veysel'in bağdaş kurarak saz çalma ve sandalyede oturarak saz çalma ilişkisinde de aynı ikilem bulunmaktadır. Bu ikilemler aynı zamanda toplumda yaşanan düşünce değişimine de işaret etmektedir. Âşık Veysel, geleneksel bir ortamda yetişmiş olmasına rağmen Cumhuriyet devrimlerine olan bağlılığıyla modern hayata uyum sağlama çabası içindedir. Taşlıova (2014: 99), Cumhuriyet dönemi Anadolu âşıklarının televizyon programlarında genel olarak takım elbise, gömlek ve kravat tercih et-*

Resim 4. *Âşık Veysel'in 1969 tarihli TRT röportajında giydiği kıyafetler*

çıkarken tercih ettiği görülmektedir. Her iki durumda da mutlaka elinde sazı vardır. Nesnel belleği açısından bir değerlendirme yapıldığında, Veysel'in köy ortamında giydiği takke, ketenden yakası düz düğmeli işlik ve üzerine kolsuz yelek gibi unsurların Anadolu'nun kırsal bölgelerinde Türk toplumunda yaygın olarak kullanılan geleneksel giyim tarzını ve kültürel kimliği yansıttığı

tiklerini ifade etmektedir. Bu bağlamda Âşık Veysel'in kıyafetleri nesnel belleği açısından geleneksel olanı yaşatan ve yerel olanın taşıyıcısı olduğu kadar bir köylü-kentli ikilemi ve modernleşme çabasının da temsilcisi olarak rol oynamaktadır.

Özdemir'in ifadesiyle (2023: 142) âşıklığı en belirgin şekliyle tanımlamaya yarayan özelliklerden biri olan saz, nesnel belleği açısından önem taşımaktadır. Âşık Veysel,

vokal ağırlıklı icrasında sazı bir eşlik aracı olarak başarıyla kullanmış, çaldığı ezgilerin yöresel özelliklerini başarıyla yansıtmış ve aynı zamanda sazıyla kendince bir üslûp meydana getirmiştir (Özdemir, 2023: 142). Veysel, sazıyla türkülerine duygu ve derinlik katmış, saz çalarken hem müziğini icra etmiş hem de mesajlarını iletmıştır. Böylelikle *sözlerin ötesinde toplumun ortak duygularını dile getiren duygusal bir katman* oluşmuştur. Türk müziğinin *önemli* geleneksel çalgılarından biri olan saz, nesnel belleği açısından yüzyıllardır Türk toplumun anlatılarını dile getiren bir nesne olarak izleyiciyi tüm bu duygusal atmosferin içine çekerek duygu ve fikir birliği yaratmaktadır. Saz, nesnel belleği açısından görsel olarak algılandığı anda duyuşsal algıları harekete geçirerek anlamsal içeriğin daha etkili ve güçlü bir şekilde toplumun belleğinde yer etmesini sağlayan bir araç olarak toplumsal belleğe yerleşmiştir.

2.3. Âşık Veysel ve eserlerinde iletişimsel bellek

İletişimsel bellek, bireylerin ve grupların geçmişi hatırlaması ve anlam yüklemesi sürecinde yer alan etkileşimli bir bellektir. İletişimsel bellek hafızanın yaşayan taşıyıcılarının ve tecrübeyi aktaranların varlığına bağlıdır ve üç-dört kuşağı kapsar. Dolayısıyla “iletişimsel hafızanın” zamansal ufku, verili zamana göre değişir (Assmann ve Czaplicka, 1995: 127).

İletişimsel bellek, âşıkların kendi dönemlerini dile getirdiği, kaynağını güncel olarak yaşanan andan veya yakın geçmişten alan unsurları içerir. İletiler, aktüel olarak *âşık* üzerinde etkisi bulunan unsurlar etrafında şekillenir. Dolayısı ile iletişimsel bellek aslında yaşayan bellektir. *Âşık Veysel*'de iletişimsel bellek *göstergeleri*, toplumsal belleğin sürdürülmesinde ve kültürel mirasın aktarımında rol oynayan ve aynı zamanda müziksel iletişimi sağlayan müzik malzemeleridir.

Müziksel iletişim açısından iletişimsel bellek, bir kişinin müzik dinleme esnasında duyduğu müzikal yapıyı ve içeriği anlamasına yardımcı olur. Toplumsal bellek açısından müzikal yapı, geçici olarak iletişimsel belleğe kaydedilir ve müzikal ifadelerle dayalı olarak müziğin konteksti anlamlandırılmaya çalışılır. *Âşık Veysel*'in eserlerinde müzikal ifadeyi oluşturan unsurlar makamlar, usûller ve ezgisel yapı olarak sınıflanabilir.

Tablo 3. İletişimsel Bellek Açısından Gösterge Çözümleme Tablosu

Gösteren	Gösterilen	İletişimsel Bellek Açısından Yananlam Göstergeleri
Türkü	Makam Usûl Ezgisel yapı	Kültürel kimlik Bağlılık ve aidiyet Düzen ve denge Sadelik ve duruluk

Âşık Veysel'in 1969 tarihli röportajında seslendirdiği eserler sırasıyla aşağıdaki gibidir:

Tablo 4. Âşık Veysel'in 1969 Tarihli Röportajında Seslendirdiği Eserler

Türkü Adı	Usûl	Makam
Uzun İnce Bir Yoldayım	4/4	Hüseyni
Hiçbir Türü Bulamadım Ben Beni	4/4	Hüseyni
Bir Küçük Dünyam Var İçimde	5/8	Hüseyni
Dost Dost Diye Nicesine Sarıldım	4/4	Hüseyni

Veysel'in TRT röportajında seslendirdiği eserlerden *Uzun İnce Bir Yoldayım*, *Bir Küçük Dünyam Var İçimde*, *Hiçbir Türü Bulamadım Ben Beni* ve *Dost Dost Diye Nicesine Sarıldım* eserlerinin hem söz hem de müziği Veysel'e aittir. Müziği Veysel'e ait olan bu türküler Hüseyni makamında bestelenmiş olup *Hiçbir Türü Bulamadım Ben Beni*, *Uzun İnce Bir Yoldayım* ve *Dost Dost Diye Nicesine Sarıldım* türkülleri 4/4'lük, *Bir Küçük Dünyam Var İçimde* ise 5/8'lik usûlde yazılmıştır. TRT repertuarında Âşık Veysel'den derlenen 39 türkü bulunmasına karşın *Gündüz ve Bulut'un* (2005: 5) belirttiği gibi sözü ve müziği kendisine ait olan 14 türkü bulunmaktadır. Bu 14 türkünün 13 tanesi Hüseyni makamında bir tanesi kürdi makamında bestelenmiştir. 14 türkünün on bir tanesi iki zamanlı (2/4, 4/4), biri 7/8'lik, ikisi 5/8'lik, biri ise sözleri iki zamanlı olmakla birlikte saz kısmıyla beraber bileşik usûlde beste-lenmiştir. Genel olarak Âşık Veysel'in eserlerinde iki zamanlı basit usûl ve Hüseyni makamı kullanımı dikkat çekmektedir. Bu örnekler, Âşık Veysel'in müziğindeki makamlar, usûller ve ezgilerin çeşitliliğini ve bu öğelerin türkülerin duygu, tema ve atmosferini nasıl etkilediğini göstermektedir. Âşık Veysel'in türkülerindeki müzikal öğeler iletişimsel bellek kanalıyla Türk toplumsal belleğine önemli katkılarda bulunmaktadır.

Türk halk müziğinde kullanılan makamlar, Türk kültürünün ve müziğinin temel bir parçasıdır. Her makam, kendine özgü bir duygu ve atmosfer yaratırken türkülerin sözlerini vurgulamakta ve anlamın ifade edilmesine katkıda bulunmaktadır. Örneğin, bir türkünün canlılığı veya duygusal derinliği kullanılan makamlarla dinleyiciye iletilir. Âşık Veysel, eserlerinde geleneksel

Resim 5. Âşık Veysel'de Kerem ayağı adıyla bilinen Hüseyni makamı kullanımına bir örnek.

makamları kullanmıştır. Âşık Veysel'in kullanmış olduğu makamlar, Anadolu'nun coğrafi ve kültürel işaretini taşımanın yanı sıra *Türk toplumsal belleğinin* izlerini yansıtır. Âşık Veysel'in en sık kullandığı makam si iki koma bemollü ve fa diyez 3 koma bemollü halk müziğinde Kerem Ayağı adıyla bilinen *Hüseyni makamıdır*. Veysel aslında makam/ayak kullanımında bir nevi coğrafi bir işaret kullanmıştır. Zira TRT repertuarına kayıtlı Sivas yöresi türkülerin yaklaşık %45'inin hüseyini, %29'unun uşşak makamlarında olduğu görülmektedir. Her iki maka-

mın da halk müziğinde kullanılan Kerem ayağı ile dizisel bakımından ilişkisi bulunmaktadır (Tanrıkorur, 1965: 565). *İletişimsel bellek açısından Âşık Veysel*'in en çok kullandığı makam olan *Hüseyni makamı*, aynı zamanda Sivas yöresinin kültürel unsurlarının temsili bir taşıyıcısı olarak rol oynamaktadır. Hüseyni makamının en çok kullanılan makamlardan biri olması nedeniyle Türk toplumun yaşam tarzını, estetik beğenisini ve duygularını en iyi yansıtan makamların başında geldiği söylenebilir. Farabi *Kitab'ül Musiki el-Kebir* kitabında Hüseyni makamını sükûnet ve rahatlık veren bir makam olarak tanımlamaktadır (Yiğitbaş, 1972: 34).

Türk halk müziğinin ritmik yapısını oluşturan usûller, *türkülerin* zaman ölçüsünü, eserin ritmini ve duygusal ifadesini şekillendirmektedir. *Türkülerde* görülen farklı ritmik yapılar, Türk kültürel kimliğinin ritmik çeşitliliğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. *Âşık Veysel*'in türkülerinde kullanılan usûllerin de Türk toplumunun duygusal deneyimlerini ve ruh halini yansıttığı söylenebilir. *Âşık Veysel*'in eserlerindeki ritimler, türkülerin anlatmak istediği duygu ve tema ile uyumlu olarak kullanılmıştır. Veysel, eserlerinde yaygın olarak 2/4 veya 4/4 gibi iki zamanlı ölçüler kullanmıştır. Bu sade ve kolay anlaşılır müzikal yapı iletişimsel bellek açısından hem kaynak kişinin mesajını etkili bir şekilde dinleyiciye aktarmasını, hem de hatırlamanın kolaylaşmasını sağlamaktadır.

Yukarıdaki veriler ışığında Veysel'in türkülerinde yer alan müzikal yapıların kültürel kimliği sahiplenme, bağlılık, aidiyet, düzen, denge, sadelik ve duruluk değerleri bakımından toplumsal belleğin oluşması ve sürdürülmesinde sembolik ve simgesel bir rol oynadığı söylenebilir.

2.4. Âşık Veysel ve eserlerinde kültürel bellek

Kültürel bellek, bir toplumun tarihini, değerlerini, geleneklerini, mitlerini, sembollerini yaşatması ve yeni nesillere aktarması yoluyla inşa edilen ve korunan bir olgudur. Kültürel belleğin sürdürülmesi genellikle yazılı ve sözlü iletişim, sanat eserleri, dini ritüeller ve diğer kültürel uygulamalar aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Assmann, kültürel belleği iki katmanlı olarak tanımlamaktadır. İlk bellek katmanı, günlük yaşamda kullanılan ve sürekli olarak yeniden üretilen aktif bellektir. İkinci katman ise tarihsel olaylar, efsaneler ve mitler gibi daha uzun vadeli ve daha genel toplumsal anlamlar taşımaktadır. Kaynağını kendi zaman çizgisinden alması yönüyle aktif belleğe etki ederken aynı zamanda nesilden nesile kalıcılığıyla toplumsal belleği temsil eden anıtsal nitelikli eser türlerinden biri de türkülerdir.

Kültürel bellek aslında diğer üç bellek boyutunu da kapsamakla beraber bir anlam dünyası yaratması bakımından bu üç belleğin toplamından daha büyüktür. Kavramlarla düşünen insanın dünyasını doğrudan etkileyen ve anlam dünyasının oluşmasında başlıca rol oynayan sözlü aktarım kültürel bellekte çok önemli bir yer tutmaktadır. Veysel'in anlam aktarımına ilişkin toplumsal belleğe yaptığı katkıları *belirlemek*, eserlerinde yer verdiği sözlerin dilbilimsel açıdan çözümlenmesi ile mümkündür. Kültürel bellek bağlamında Veysel'in eserlerinde dilbilimsel çözümleme sözcüksel *bağlaşıklık* ve *eşdizimsel örüntüleme* olmak üzere iki boyutta incelenmiştir (Halliday ve Hasan, 1976: 288).

Sözcüksel bağlaşıklık, metin içinde geçen sözcüklerin aynı, eş anlamlı veya yakın anlamlı sözcüklerle, üst terim-alt anlamlılık ilişkisi içeren sözcüklerle ya da aynı kavram alanından sözcükler kullanılarak yinelemesi ile oluşturulur (Dilidüzgün, 2008:74). Veysel'in türküleri bir bütün olarak *Veysel'in anlam dünyasını yansıtırken bu eserler içinde yer alan unsurlar bir bütünüün yani total bir dünya görüşünün parçaları niteliğindedir.*

Bu bütüncül dünya görüşü içinde Veysel'in kullandığı sembolik anlatımlar birbirleri ile ilişkisi içinde anlam kazanmaktadır. Metinde bazı unsurların yeri geldikçe tekrar edilmesi tümceler arasında bağlantı kurmaya yarar (Günay, 2007: 75). Eşdizimsel örüntüleme, aynı bağlamda, aynı kavram alanından sözcüklerin birlikte kullanılarak anlamsal bir bütünlüğe ulaşmasıdır. Eşdizimlilik ise aynı bağlamda kullanıldıkları için ilişkilendirilen sözcükler arasındaki bağlantıları kapsar (Taşıgüzel, 2004: 77). Veysel'in türkülerinde bir arada kullanılan ve bağlamsal ilişki içinde olan sözcükler *eşdizimsel* örüntüleme kapsamında değerlendirilmelidir.

Âşık Veysel'in türkülerinde kültürel bellek ve anlam aktarımı bağlamında bir değerlendirme yapıldığında gösterenin türkü sözleri, anlam taşıyan gösterenlerin ise sözler içinde yer alan sembol ve metaforlar olduğu görülmektedir. Veysel, 1969 tarihli röportajında dört türkü seslendirmiş olmasına karşın kültürel belleğin ortak kodlarla aktarıldığı dikkate alındığında bağlam genişletici ek kaynakların çözümlenmeye dâhil edilmesi gerektiği ortaya çıkmış ve anlam aktarımı bağlamında daha derinlemesine bir analiz yapabilmek için bu eserlerin yanı sıra TRT repertuarında yer alan sözü ve müziği kendisine ait olan 14 türkü analize dâhil edilmiştir. Bu türkülerde bulunan örtük anlamlar bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır. İnceleme sonucunda kültürel bellek ve anlam aktarımına ilişkin veriler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Kültürel Bellek ve Anlam Aktarımı Açısından Gösterge Çözümleme Tablosu

Gösterge	Sözcüksel Bağlılık Ve Eşdizimsel Örüntüleme Bağlamında Gösteren	Kültürel Bellek ve Anlam Aktarım ı Açısından Gösterilen
Türkü	Toprak (22) Bahar (2) Dağ (6) Ağaç (1) Su/Irmak/Yağmur (4) Tabiat (1) Çiçek (9)	Yaşamın devamlılığı, bereket ve bolluk için doğa ile bir bütün halinde uyum içinde yaşama gerekliliği (45)
	Yol (6) Feryat (2) Dert (12) Ağlamak (4) Yara (3) Meşakkat (2) Kâfi (6) Murad (6) Gönül (1) Derviş (1) Molla (1)	Yaşam sürecinde kendini bulma çabası, arınma, nefis terbiyesi, olgunluk yolu, doğruluk, Allah sevgisi, Allah'a ulaşma, manevi bir yükseliş ve irfanın peşinden gitme çabası (44)
	Yolcu (2) Yoldaş (2) Dost (3) Kardeş (2) Yâr (16)	Dostluk ilişkilerinde birlik ve dayanışmanın önemi (25)
	Gül (8) Güzellik (4) Aşk (2) Sevgili/Sevda (8)	<i>İnsanın dünyevi güzelliği arama ve ona ulaşma isteği</i> (22)
	Türk (2) Vatan (2) Millet (3) Yurt (1)	Vatan sevgisi ve milli birlik (8)
	Düşen Yaprak (1) Solun Gül (1) Mezar (1) Ayrılık (2) Ölüm (2)	Yaşamın geçiciliği ve ölümün kaçınılmazlığı, zamanın ve yaşamın hızlı akışı ve ölümlerle birlikte ölümden sonra hayata yapılan bir geçiş, ahiret inancı (7)

Âşık Veysel, türkülerinde yer verdiği sözlerde toplumsal olayları ve kişisel deneyimleri ifade ederek anlatsal bir yaklaşım benimsemiştir. Türkülerinde inanç, doğa, sevgi ve dostluk gibi evrensel duyguları yoğun bir şekilde ifade etmiş olması dinleyiciye kolayca dokunan ve duygudaşlık kurmasını sağlayan bir özellik olarak görülebilir.

Veysel'in eserlerinde sıkça rastlanan temalardan biri, doğa ile uyum içinde yaşamın yaşamın devamlılığı, bereket ve bolluk için ne kadar önemli olduğudur. Âşık Veysel'in türkülerinde "toprak", yaşamın temel bir unsuru olarak sıkça geçmektedir. Veysel, doğayla uyum içinde yaşamın, bereketi ve yaşamın devamlılığını getireceğini vurgulamaktadır. Veysel'in türkülerinde özgürce yaşamın değeri ve önemine ilişkin göstergeler "Toprak (22), Bahar (2), Dağ (6), Ağaç (1), Su/ırmak/yağmur (4), Tabiat (1), Çiçek (9)" sözcükleri ile ifade edilmiştir. Bu göstergeler, doğanın insana sunduklarına saygı göstermenin ve karşılığında bereket almanın önemini vurgulamaktadır. Âşık Veysel, doğayla uyum içinde yaşamayı ve insanın toprağa saygı göstermesini sadece maddi değil manevi bir boyutta da ele almaktadır. Âşık Veysel'in türkülerinde mevsimlerin döngüsellığı, doğanın bereketi ve insan yaşamın akışı birbiri ile ilişkisi içinde işlenmektedir. Veysel, doğa ile insan yaşamının birbirine bağlı olduğunu, insanın da doğanın kendi içindeki düzenin bir parçası olduğunu ifade etmektedir. Dolayısı ile Âşık Veysel'in türkülerindeki doğa ile uyum temaları, sadece fiziksel bir çevre ile uyumu değil, aynı zamanda insanın kendi iç dünyasıyla da bir denge kurmasına işaret etmektedir. Doğa ile uyum içinde yaşamın, yaşamın devamlılığı, bereket ve bolluk getireceği düşüncesi, Âşık Veysel'in kültürel belleğe aktardığı önemli temalardan biridir.

Âşık Veysel'in eserlerinde sıkça rastlanan temalardan bir diğeri kendini bulma, arınma, nefis terbiyesi, olgunluk yolu, doğruluk, Allah sevgisi, Allah'a ulaşma, manevi bir yükseliş ve irfanın peşinden gitme çabası gibi manevi düşüncelerdir. Bu temayı işlerken "Yol (6), Feryat (2), Dert (12), Ağlamak (4), Yara (3), Meşakkat (2), Kafi (6), Murad (6), Gönül (1), Derviş, (1), Molla (1)" göstergelerini kullandığı görülmektedir. Bu göstergeler Türk tasavvuf edebiyatında sıkça karşılaşılan semboller olup genellikle manevi veya içsel durumları ifade etmek için kullanılmıştır. Bu göstergeler içsel bir zenginlik ve manevi derinlik arayışının bir yansıması olarak görülebilir. Tablo 5'te yer alan yol metaforu, insanın hayatındaki yolculuğu temsil etmektedir. Gidilen yol, insanın yaşamındaki zorluklarla ve engellerle dolu olan, aslında kendini ve hayatın anlamını bulmak için yürünen yoldur. Veysel'e göre yol, olgunlaşma ve erme yolunda bir yaşam mücadelesidir. Feryat, dert, ağlamak, yara, meşakkat gibi sözcükler insanın acılarını veya içsel sıkıntılarını, manevi veya duygusal açıdan insanın ruhunda hissedilen yaraları ifade ederken, türkülerinde sıkça rastlanan tevekkül ve iman düşüncesini ortaya koymaktadır. Veysel'in sözlerinde, dünyevi sınırları aşarak manevi bir mertebeye çıkma isteği görülmektedir. Yaşamın zorluklarına karşı sade ve manevi bir yaşama önem verdiğini türkülerinde hissedilir kılmıştır.

Veysel'in eserlerinde en çok ele alınan temalardan biri de dostluk ilişkileri, birlik ve dayanışmanın önemidir. Âşık Veysel'in türkülerinde dostluk, sadece bireyler arası bir bağ değil, aynı zamanda toplumsal bir birliktelik ve dayanışma duygusunu da temsil etmektedir. Veysel, bu temayı işlerken sıkça "Yolcu (2), Yoldaş (2), Dost (3), Kardeş, (2), Yâr (16)" göstergelerini kullanmıştır. Veysel, bu göstergeler ile birbirine kenetlenmiş insanların, zorluklar karşısında birlikte durarak güçlü olabileceğini, dostluğun sadece bireyleri değil, toplumu da olumlu yönde etkileyen bir güç olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin *Beni Hor Görme Gardaşım* türküsü doğrudan insanların birbirini hor görmemesi, eşit ve bir arada yaşamak gerekliliği, ayrımcılığın yanlış olduğu, insanlar arasında saygı, eşitlik ve dostluk ilkelerinin geçerli olması gerektiği düşüncesini anlatmaktadır. Türkülerinde dostluk ilişkilerinin sadece geçici değil, aynı zamanda ömür boyu süren anlamlı bağlar olduğunu ifade ederken birbirine

kenetlenmiş, karşılıklı saygı ve sevgiye dayalı sağlam ilişkilerin ne kadar değerli olduğunu yansıtmaya çalıştığı görülmektedir.

Veysel'in türkülerinde aşk ve sevgili gibi ifadeler zaman zaman maddi zaman zaman manevi anlamlarda kullanılmıştır. Tablo 5'te yer alan Gül (8), Güzellik (4), Aşk (2), Sevgili/Sevda (8) gibi kelimeler türküler içinde dünyevi güzellik, dünyevi aşk ve dünyevi tutku gibi duygusal kavramları ifade etmek için kullanılmıştır. "*Derdim bana derman imiş bilmedim Hiçbir zaman gül dikensiz olamaz*" dizelerinde olduğu gibi aşkın derinliği ve yoğunluğu, yaşanan hayatın zorlukları ve acılarıyla birlikte sunulmuştur. Veysel'in türkülerinde aşk ve tutku, bir yandan insanın iç dünyasındaki karmaşık duyguları ifade ederken, diğer yandan da yaşamın kaçınılmaz zorluklarına karşı direnişi temsil etmektedir.

Veysel'in türkülerinde, vatan sevgisi ve milli birlik teması da derin bir şekilde işlenmiştir. Veysel'in bu araştırma kapsamında incelenen 14 türküsünde vatan sevgisine ilişkin göstergeler "Türk (2), Vatan (2), Millet (3), Yurt (1)" simgeleri ile ifade edilmiştir. Şiirlerinde, memleketinin doğal güzelliklerinden, tarihinden ve insanlarından ilham alarak, vatanını bir sevda gibi dile getirmektedir. Vatan sevgisi ve milli birlik toplumla ve geçmişle kurulan güçlü bağlar üzerinden anlatılmaktadır. *Allah Birdir Peygamber Hak* şiirinin sözlerinde bu yapı açık bir şekilde görülmektedir. Bu nedenle, Âşık Veysel'in türkülerindeki vatan sevgisi ve milli birlik teması, Türk kültürel belleğinin derin anlam dünyasının *önemli* bir parçası olarak değerlendirilmelidir.

Veysel'in türkülerinde sıkça karşımıza çıkan temalar arasında yaşamın geçiciliği, dünyada varlığımızın sınırlı oluşu ve ahiret inancı yer almaktadır. Veysel, zamanın hızla akıp geçtiğini ve insanların yaşamlarını geçici bir süreç olarak görmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bu anlatımlarda gösterge olarak "Düşen Yaprak (1), Solan Gül (1), Mezar (1), Ayrılık (2), Ölüm (2)" gibi sembol ve metaforlar kullanmıştır. Ölüm, kaçınılmaz bir gerçek olarak işlenmesine karşın, sadece bir son değil, aynı zamanda bir başlangıç olarak da ele alınmıştır. Bu göstergeler ile insanları yaşamı daha derinlemesine anlamaya çağırılmaktadır. Veysel'in türkülerinde ölümden sonra hayata yapılan bir geçiş ve ahiret inancı önemli bir tema olarak ortaya çıkmaktadır. Ölümü sadece bir ayrılık noktası olarak değil, aynı zamanda ruhun ebedi hayata doğru bir yolculuğu olarak ifade etmiştir. Ahiret inancı, insanın yaşamına anlam katan ve ölümden sonra Allah'a kavuşma inancını vurgulayan bir kavramdır. *Âşık* Veysel'in türkülerindeki yaşamın geçiciliği, ölümün kaçınılmazlığı, zamanın hızlı akışı ve ahiret inancı temaları, insanın varoluş sorununa ilişkin arayışını ve manevi derinliğini yansıtmaktadır.

Sonuç

Toplumsal hafıza olarak müzik, tarihin bir tanığı, bir topluluğun ruhunda yaratılan ve geçmiş zamanların hikâyelerini anlatan bir yankıdır. Geleneksel müziğin her bir notası halkın özünü taşır ve modernitenin durmak bilmeyen akışında hayatta kalan kimlikleri ve gelenekleri yaşatmaya devam eder. Atalar kültü olarak devralınan ezgilerin ve kültürün nesilleri aştığı, çağdaş müziği de etkilediği görülmektedir. Bu ses hazinelerini korumanın önemi üzerine düşünmek ve dünyamızın kültürel çeşitliliğine katkılarının farkına varmak elzemdir. Bu veriler aracılığıyla müziğin sadece bir sanat değil, aynı zamanda yaşatılmayı hak eden kültürel bir miras olduğunu görmekteyiz.

Araştırmanın sonuçları, Âşık Veysel’de mimetik belleğin, toplumsal bellekte saygı, güven, sadakat ve bağlılık gibi toplumsal değerlerin aktarılması ve sürdürülmesi sürecinde işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Nesnel belleği açısından Veysel, kırsal yaşam kültürünün ve değerlerinin önemli olduğunu ve bununla birlikte geleneksel olanı koruyarak modernleşmenin gerekliliği düşüncesini aktarmaktadır. Veysel’in kullandığı müzikal unsurları niteliği, iletişimsel bellek açısından kültürel kimlik, bağlılık, aidiyet, düzen, denge ve sadelik kavramları ile ilişkilidir. Kültürel bellek açısından ise bereket ve bolluk için doğa ile bir bütün ve uyum içinde yaşamın gerekliliğini; yaşam sürecinde kendini bulma çabası, arınma, nefis terbiyesi, olgunluk yolu, doğruluk, Allah sevgisi, Allah’a ulaşma, manevi bir yükseliş ve irfanın peşinden gitme çabasını, dostluk ilişkilerinde birlik ve dayanışmanın önemini, insanın güzelliği arama ve ona ulaşma isteğini, vatan sevgisi ve milli birliğin değerini kültürel bellek yoluyla toplumsal belleğe aktardığı görülmüştür.

Geleneksel müzik, kültürel aktarım için eşsiz bir araç olarak geçmişi günümüze bağlama konusunda büyük bir güce sahiptir. Kuşaktan kuşağa aktarılan melodiler ve ritimler sayesinde sadece notaları değil aynı zamanda bir toplumu şekillendiren hikâyeleri, gelenekleri ve değerleri de kalıcı hale getirmek mümkündür. Geleneksel çalgılar toplumsal tarihimizin canlı tanıkları ve atalarımızın kültürel birikimlerinin taşıyıcılarıdır. Âşık tarzı deyişler veya türküler, doğdukları toplumların günlük yaşamlarından tarihi başarılarına kadar her şeyi dile getirmiş olan sesli birer tarihedir. Nesilden nesile aktarılan, hatta bazıları insanlığın somut olmayan mirası olarak ilan edilen dizeler, müziğin sosyal dokudaki bağlayıcı önemini somut kanıttır. Sonuç olarak, toplumsal belleğin sürdürülmesinde Âşık Veysel’in araştırma kapsamında analiz edilen röportajı ve TRT repertuarında yer alan eserleri mimetik bellek, nesnel belleği, iletişimsel bellek ve kültürel bellek boyutlarında önemli katkılar sunmaktadır. Veysel’in, Türk kültürünü ve değerlerini yansıtarak Türk halk müziğinin önemli bir parçası haline gelen türküleri, Türk toplumun toplumsal belleğinde kalıcı bir etki bırakmaya devam etmektedir.

Araştırma ve yayın etiği beyanı: Bu makale tamamıyla özgün bir araştırma olarak planlanmış, yürütülmüş ve sonuçları ile raporlaştırıldıktan sonra ilgili dergiye gönderilmiştir. Araştırma herhangi bir sempozyum, kongre vb. sunulmamış ya da başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.

Yazarların makaleye katkı oranları: Birinci Yazar %100.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Research and publication ethics statement: This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The author followed ethical principles and rules during the research process. In the study, informed consent was obtained from the volunteer participants and the privacy of the participants was protected.

Contribution rates of authors to the article: First author %100.

Ethics committee approval: Ethics committee approval is not required for the study.

Financial support: The study received no financial support from any institution or project.

Conflict of interest: The author declares no conflict of interest.

Kaynakça

- Anufrieva, N.I., Anufriev, E.A., Korsakova, I.A., Shcherbakova, A.L. and Shcherbakov, V.F. (2015). Traditional musical folklore as a formation factor of personal integral worldview in conditions of modern metropolis. *European Journal of Science and Theology*, 11(3), 97-106.
- Assmann, J. and Czaplicka, J. (1995). Collective memory and cultural identity. *New German Critique*, (65), 125-133.
- Assmann, J. (2011). Communicative and cultural memory. P. Meusburger, M. Heffernan, E. Wunder (Eds.) *Cultural memories: Knowledge and space in the book* (s.15-27).
- Assmann, J. (2015). *Kültürel bellek* (A. Tekin, Çev.) Ayrıntı.
- Dilidüzgün, Ş. (2008). *Türkçe öğretiminde metindilbilimsel bağlamda uygulamalı bir yaklaşım* [Yayımlanmamış doktora tezi] İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergöz, R. ve Doğan, D. (2020). Kültürel bellek mekânı ve milli kimlik yaratmada Pınarbaşı ağıtlarının işlevi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, (47), 29-43.
- Gündüz, M. ve Bulut, M.H. (2005). Âşık Veysel'in türkülerinin çok boyutlu içerik çözümlemesi. *folklor/edebiyat Dergisi*, (44), 257-268.
- Halliday, M.A.K. ve Hassan, R. (1976). *Cohesion in English*. Longman Group UK Limited.
- Köprülü, M. F. (1962). *Türk saz şairleri cilt I-V*. Milli Kültür.
- Özünel, Ö. E. (2019). Geleneğin geleceği: Somut olmayan kültürel miras unsuru olarak âşıklık. *AHBV Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 39-45.
- Özdemir, E. (2023). Veysel'i âşık eden sazıdır. S. Fidan (Ed.) *Âşık Veysel içinde* (s. 141-156) Ihlamur Kitap.
- Peter, B. (1997). *Varieties of cultural history*. Cornell University Press.
- Lavenda, R.H.ve Schultz, E.A. (2018). *Kültürel antropoloji: Temel kavramlar* (D. İ. Hayırlı ve O. Hayırlı, Çev.) DoğuBatı Yayınları.
- Schieder, T. (1978). The role of historical consciousness in political action. *History and Theory*, 17(4), 1-18. doi: 10.2307/2504707
- Tanrıkorur, C. (1965). Türk halk musikisi ve klasik Türk musikisi. *Erdem*, 1(2), 564-576.
- Taşgüzel, S. (2004). Aspect of collocational system in instructive texts in primary school turkish course books. *Dil Dergisi*, (125), 72-87. doi:10.1501/Dilder_0000000014
- Taşlıova, M. M. (2014). Stüdyoya taşınan âşıklık veya 'stüdyo tipi' âşıklığa doğru: Sözlü <doğal> ve dijital <elektronik> icra yapıları üzerinde mukayese. *Türkbilig*, (27), 79-104.
- Vogt, S. and Magnussen, S. (2007). Long-term memory for 400 pictures on a common theme. *Experimental Psychology*, 54(4), 298-303. doi: 10.1027/1618-3169.54.4.298
- Yiğitbaş, S. (1972). *Musiki ile tedavi*. Yelken Matbaa.

Bu eser Creative Commons Atf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).